

4.2.1.7.

Yaslıkaya, R., & Yücel Batmaz, N. (2014). Kent Hakkının Bilinirliği Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz: Kırıkkale Ünivesitesi—Gazi Üniversitesi Örneği. 2. Uluslararası Davraz Kongresi: Küresel Sorunlar ve Çözüm Arayışları, 1911-1831. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayını.

(Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)

2. ULUSLARARASI
2. INTERNATIONAL
DAVRAZ
CONGRESS
KONGRESİ
29-31 MAYIS 2014

Küresel Sorunlar ve Çözüm Arayışları
Building New Approaches to the Global Issues

<http://idc.sdu.edu.tr>

BİLDİRİLER

ISPARTA - 2014

**T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ**

**2. ULUSLARARASI DAVRAZ KONGRESİ
BİLDİRİLER KİTABI
2. INTERNATIONAL DAVRAZ CONGRESS
PROCEEDINGS BOOK**

**KÜRESEL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI
BUILDING NEW APPROACHES TO THE GLOBAL
ISSUES**

**29-31 MAYIS 2014/ 29-31 MAY 2014
ISPARTA**

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ**

EDİTÖR

Yrd. Doç. Dr. Selim KANAT

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Arş. Gör. Adem Ali İREN

Arş. Gör. Ali Cem GÖZ

Arş. Gör. Burak YERLİKAYA

Arş. Gör. Mücahit AVCI

Arş. Gör. Özlem DEMİRKIRAN

Arş. Gör. Süleyman TÜLÜCEOĞLU

ISBN: 978-9944-452-82-3

MAYIS 2014

BASKI

**Süleyman Demirel Üniversitesi
Isparta 2014**

KENT HAKKININ BİLİNİRLİĞİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ: “KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ- GAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ”

Yrd. Doç. Dr. Refik YASLIKAYA*

Yrd. Doç.Dr. Nazlı YÜCEL BATMAZ**

ÖZET

İnsan haklarının, günümüzün gereklilikleri karşısında gelişerek ortaya çıkmış bir biçimi olan kent hakkı, kentlilerin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal haklarını kentsel mekânda kullanabilmesi, kent yaşamının gerektirdiği şart ve imkânların kentlilere sağlanması olarak tanımlanabilir. Kent hakkı, hem kente/kentsel yaşama hem de kentlilere yönelik olduğu için genel, soyut ve evrensel nitelikli diğer insan haklarından farklı olarak, yerel ve somut nitelikler taşır.

Ancak bu hakkın akademik literatüre girişi görece olarak yakın zamanlarda olmuştur. Bu nedenle henüz tüm boyutlarıyla kavranabildiğini söylemek mümkün değildir. Bu çalışma kent hakkı kavramının bilinirliğinin test edilmesi üzerine kurgulanmıştır. Çalışmada üniversitede kamu yönetimi bölümünde okuyan öğrencilerin kavram hakkında farkındalık düzeyi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kamu yönetiminde okuyan öğrencilerin yönetim teorisini öğrenen, yerel- merkez arasındaki ilişkileri analiz eden ve mezun olduktan sonrada saha da öğrendiklerini uygulayacak kişiler olduğu düşünüldüğünde kavramın farkındalık düzeyinin yüksek olması önem arz etmektedir.

Bu çerçevede kent hakkı kavramının teorisine ve pratiğine yönelik sorular Gazi Üniversitesi ve Kırıkkale Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü öğrencilerine anket olarak sorulmuş ve elde edilen sonuçlar analiz edilmiştir.

* Kırıkkale Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü. refik@kku.edu.tr.

* * Kırıkkale Üniversitesi, Keskin MYO, Yerel Yönetimler Bölümü, nazli_yucel@yahoo.com.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kentsel Yaşam, Kentlilik Bilinci, Kentsel Bütünleşme, Kent Hakkı.

A COMPARATIVE ANALYSIS ON THE FAMILIARITY OF THE CONCEPT OF URBAN RIGHTS: THE CASE OF KIRIKKALE UNIVERSITY AND GAZİ UNIVERSITY

ABSTRACT

Urban Rights, which is a form of human rights emerged as a response to the necessities of contemporary life, could be defined as the city-dwellers' enjoyment of economic, social, cultural and political rights in urban spaces, and the provision of the requirements of urban life to them. Urban rights is more local and concrete compared to other human rights that are general, abstract and universal as it is intended for city-dwellers and urban life. It has received attention in academic literature quite recently, which is why it has not entirely been possible to comprehend it in all dimensions. This study was designed to test the familiarity of the concept of urban rights through finding out the awareness levels of undergraduate public administration students. Public Administration undergraduates are those who learn administrative theory, are able to analyse the relations between the local and the centre, and those who will put these into practice after graduation. According to this, a questionnaire based on questions regarding the theory and practice of the concept of urban rights was administered to students of Gazi and Kırıkkale University Public Administration Departments, and the results obtained were analysed.

Key Words: City, Urban, Urban Life, Urbanity Consciousness, Urban Integration, Urban Right

GİRİŞ

Kent, toplumsal, siyasal, yönetsel ekonomik alanın tüm vatandaşlar için varolduğu yaşam alanıdır. (Akkoyunlu, 2007:23) Tarihin her döneminde kentler toplumsal değişimin merkezi olma niteliğini korumuştur. Kentler sadece toplumdaki geniş çaplı değişimlerin başlatıcısı olmakla kalmamış, toplumdaki değişimlerle birlikte kendi iç yapıları da değişime uğramıştır. Kısacası tarih boyunca kültür ve uygarlıkların doğduğu, geliştiği

yerleşim yerleri olmalarının yanı sıra, uygarlıkları etkilemeleri konumuyla yerleşim mekanlarından öte vasıflar taşıyan merkezler haline gelmişlerdir.

Tarihin hiçbir döneminde kentler, 20. yüzyılın son çeyreğinde olduğu ölçüde büyük çaplı bir değişim yaşamamış (Işık, 1999:163), insanlık tarihinde bir dönüm noktası olan ulaşım ve iletişimdeki teknolojik gelişmeler, uygarlığın en önemli öğelerinden olan kentlerin rolünü ve önemini artırmıştır. (Wirth, 2002:81) Bu dönemde kentler arası rekabet hızlanırken, kentlere yeni ekonomik, politik ve kültürel roller yüklenmiştir. (Short ve Kim,1999:9). Bu değişim, kent içi mekan organizasyonunda önemli değişikliklere sebep olmuş, emek pazarının yapısı, kentsel faaliyetlerin biçimi ve dağılımı hızla değişmiştir. (Brugmann, 2009:5) Bu değişime paralel olarak kent yönetimi anlayışı da değişmiş, demokrasi, kent yönetiminin aktörü olan yerel yönetimlere kaymıştır. (Short vd, 2000:322).

Bu anlayış değişikliği sonucunda artık kent yönetimine katılım, kentin sorunlarına eğilme ve çözüm bulma, gündelik hayatın sorunları üzerine düşünme ve kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik çözüm önerileri daha çok gündem işgal etmeye başlamıştır. Kentsel krizlerin çözümünde ve kentsel yaşam kalitesinin artırılmasında; kentteki varlığını sorgulayan, yaşadığı çevreyi gözlemleyen, onun biçimlendirilmesi sürecine çeşitli biçimlerde katkı sunan ve katılım olanaklarını gerçekçi biçimde kullanan, kentte yaşamaktan kaynaklanan hakları ve sorumluluklarını bilen, kentte yaşadığı sorunlar karşısında kamuoyu yaratmaya çalışan kısacası kentli haklarını ve bu haklarını kullanma araçlarını bilen bilinçli kentlilerin büyük rol oynadığı/oyunacağı bilinmektedir.

Yaşanan bu süreç akademik literatüre insan hakları kapsamında üçüncü kuşak hak olarak kabul edilen yeni bir hak türünün girmesine sağlamıştır. Bu hak kent hakkı ya da kimi kaynaklarda Kentli Hakları olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmada kent hakkı olarak kullanılmıştır.

Kent hakkı en genel tanımıyla, kentlilerin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal haklarını kentsel mekânda kullanabilmesi, kent yaşamının gerektirdiği şart ve imkânların kentlilere sağlanması olarak tanımlanabilir.

Bireylerin kişiliklerini çok yönlü geliştirebilmeleri yanında toplum olarak bir arada yaşamının gerektirdiği barınma, üretme, dinlenme, kültürel ve sosyal faaliyetler yapma ihtiyaçlarının sonucunda doğmuş olan kent hakkı “kentsel bütünleşme” ve “kentlilik bilinci” bağlamında hem kırdan kente göç edenler hem de yerleşik kentliler açısından önemli bir işleve sahiptir. Özellikle göç sonucu kente gelen bireylerin, kentlileşme sürecini tamamlayabilmeleri ve yerleşik kentlilerle aralarındaki farkı kapatabilmeleri için kent hakkından olabildiğince çok yararlanmaları gerekir. Kentte, bireysel ve toplumsal çıkarların uyumlaştırılmasına yönelik olarak, nitelikli eğitim, sağlık ve iş güvenesi başta olmak üzere, kent hakkının tüm boyutlarıyla gerçekleştirilmesi, kentsel bütünleşme sürecini hızlandırıcı etki yapar.

Bu çalışmada öncelikle kent hakkı kavramının teorik alt yapısı açıklanmıştır. Daha sonra, ileride hem merkezi yönetimde hem de kent yönetiminde çalışabilme potansiyeli olan, kent hakkının gerçekleştirilmesine imkan verebilecek uygulamalara öncülük edebilecek üniversite öğrencileri üzerinde kavramın farkındalık düzeyini ölçmek amacıyla yapılmış olan anket çalışmasının sonuçları değerlendirilmiştir.

Saha çalışması kentsel yaşama dair sorunların giderilmesi, sorumlu bireylerin oluşturulması, kentlilik bilincinin artırılması, etkileşimli yönetimin sağlanması vb. açısından hayati öneme sahip olan kent hakkı kavramının bilinirliğinin test edilmesi üzerine kurgulanmıştır. Çalışmada üniversitede kamu yönetimi bölümünde okuyan öğrencilerin kavram hakkında farkındalık durumu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Kamu yönetiminde okuyan öğrencilerin yönetim teorisini öğrenen, yerel- merkez arasındaki ilişkileri analiz eden ve mezun olduktan sonrada sahada öğrendiklerini uygulayacak kişiler olduğu düşünüldüğünde kavramın farkındalık düzeyinin yüksek olması önem arz etmektedir.

Bu çerçevede kentli hakları kavramının teorisine ve pratiğine yönelik sorular içeren anket formu Gazi Üniversitesi ve Kırıkkale Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü öğrencilerine uygulanmıştır. İki üniversite seçilmesinin en önemli nedeni karşılaştırmaya imkan verecek olmasıdır. Bu karşılaştırma iki farklı üniversitedeki farkındalık düzeyini göstermek yanında, - Ankara ve Kırıkkale özelinde- kentlileşmenin de sonuçlara

etkisini ölçebilmemize imkan sağlayacaktır. Karşılaştırmanın evreni iki üniversitedeki tüm Kamu Yönetimi Bölümü öğrencileridir. Ancak örneklem olarak iki üniversitenin İİBF Kamu Yönetimi bölümlerinin 3. ve 4. sınıfları seçilmiştir. Bu seçimin en önemli sebebi iki üniversite de “Yerel Yönetim”, “Kentleşme”, “Çevre Sorunları” gibi konumuzla doğrudan alakalı derslerin bu sınıflarda veriliyor olmasıdır. Örneklemde yer alan sınıflarda okuyan tüm öğrencilere, sorular anket formu olarak verilmiştir. Anket sonuçları SPSS programı yardımıyla analiz edilmiştir. Sonuçlar öncelikle Cronbach Alpha testi ile güvenilirlik aşamasından geçirilmiş, ardından soruların belli gruplar dahilinde bir bütün oluşturacak şekilde frekans dağılımları tespit edilmiştir. Farkındalık düzeyi hem iki farklı şehirdeki, iki farklı üniversite arasında hem de her üniversitenin 3. ve 4. sınıfları arasında bir fark olup olmadığı yönünden incelenmiştir.

1. KENT HAKKI: KAVRAM VE İÇERİK

Kentsel krizlerin çözümünde ve kentsel yaşam kalitesinin artırılmasında anahtar rolü oynayan; kent hakkı; ilk kez Henry Lefebvre tarafından 1968 yılında “Kent Hakkı” adıyla yayınlanan eserinde kullanılmış, daha sonra yayınlamış olduğu “Kentsel Devrim (1970)” ve “Mekânın Üretimi (1974)” adlı eserlerinde geliştirmiş bir kavramdır. (Baysal, 2011:364)

İnsan haklarının, günümüzün gereklilikleri karşısında gelişerek ortaya çıkmış bir biçimi olan kent hakkı, kentlilerin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal haklarını kentsel mekânda kullanabilmesi, kent yaşamının gerektirdiği şart ve imkânların kentlilere sağlanması olarak tanımlanabilir. (Mutlu ve Yücel, 2013:143) Kapsamındaki hak ve olanaklar bağlamında kent hakkı, doğal olarak kentlilerin “talep etme” hakkını içermekte ve tüm bu boyutları nedeniyle ayrı bir değer taşımaktadır. (Harvey,2008) Kent hakkı, hem kente hem de kentlilere/kentsel yaşama yönelik olduğu için genel, soyut ve evrensel nitelikli diğer insan haklarından farklı olarak, yerel ve somut nitelikler taşımaktadır.

Kent hakkı, bireylerin kişiliklerini çok yönlü geliştirebilmeleri yanında toplum olarak bir arada yaşamının gerektirdiği barınma, üretme, dinlenme, kültürel ve sosyal

faaliyetler yapma ihtiyaçlarının sonucunda doğmuştur. (Karasu,2009:9) Kent hakkının kentte yaşıyan herkesi ilgilendiren ortak bir hak oluşu, bu hakların sağlıklı gerçekleşmesi ve işleyişı için dayanışma ve işbirliğini gerekli kılmaktadır. Bu dayanışma ve işbirliğinin hayata geçirilmesi ise demokratik ve hak arama özgürlüğüne sahip bireyler ve onları koruyabilecek hukuk kurallarına dayanmaktadır. Bu bakımdan kent hakkından söz edebilmenin temel şartı, demokratik yönetimler ve hukuk devletinin varlığıdır.

Kent hakkının kapsamı, Avrupa Kentsel Şart-I'le birlikte, ilk defa ve somut biçimde ortaya konulmuştur.¹ 17-19 Mart 1992 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı'nda kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı, kentsel haklar ya da kent hakkının neler olduğu konusunda temel bir çerçeve çizen ve kent hakkının esasını teşkil eden ana belge olarak kabul edilmektedir. (Bağe,2008:11) Bireylerin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşayabildikleri ölçüde kişisel varlıklarını ve gelişimlerini sürdürebilecekleri düşüncesine dayanan şartın temel felsefesi; yerel otoritenin kentsel gelişime yönelik sorumluluklarını tanımlamak, kentsel gelişim ve yaşam kalitesine yönelik olarak evrensel ilkeler oluşturmak, yönetsel birimler arasında dayanışmayı sağlamak, yurttaşların temel bir takım kentsel haklara sahip olduklarını ve bu hakların herhangi bir ayırım gözetilmeden şehrin sakinleri için geçerli olduğunu belirtmektir. (Tuncay,1994:85)

1992 tarihli Kentsel Şart-I, 20 maddelik haklar bildirisi ve 13 başlık altında düzenlenen ilkelerden oluşmaktadır.² Şartta yer

¹ Kapsamı, Avrupa Kentsel Şart-I'le birlikte, ilk defa ve somut biçimde ortaya konulmuş olan kent hakkı, Leipzig Şartı ve Kentsel Şart-II ile geliştirilmiştir. Bkz ayrıntılı bilgi için Ahmet Mutlu, Nazlı YÜCEL BATMAZ, Türkiye'de Kent Hakkı, Orion Yayınevi, Ankara, 2013, s.144-146

² Çalışmada deklarasyonda sayılan haklar çerçevesinde araştırma yapıldığı için, 13 başlık altında düzenlenen ilkeler işlenmemiştir. Detaylı bilgi için bkz:

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CHARTE/URBAINE&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=COE&BackColorInternet=1EB1E9&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679>, (10.06.2013); www.mo.org.tr/UIKDocs/kentselsart1.pdf, (10.06.2013); Avrupa Kentsel Şartı hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. T.C. İçişleri

alan haklar tek tek tanımlanmakla birlikte kent hakkı için genel bir tanım söz konusu değildir. Şartta yer alan haklar, esasen üç kuşak insan haklarında yer alan hakların kent bağlamında yeniden yorumlanmasıdır. (Geray,1998:335-336;Tekeli, 1995:25)

Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'na göre; Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kent sakinleri, güvenlik, kirletilmemiş sağlıklı bir çevre, istihdam, konut, dolaşım, sağlık, spor ve dinlence, kültür, kültürler arası dayanışma, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, katılım, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, doğal zenginlikler ve kaynaklar, kişisel bütünlük, belediyeler arası işbirliği, eşitlik başlıklarıyla ele alınan haklara sahiptir. Belirtilen hakların gerçekleşmesi ise, fertlerin, dayanışma ve sorumlu hemşeriliğe ilişkin eşit yükümlülükleri kabul etmesine bağlıdır. (Ökmen, 2003:35) Ülkeler ve yerleşimler arasındaki farklılıklara rağmen tüm yerleşimlerde belli ölçülerde geçerli olabilecek genel ilkeleri dile getiren deklarasyondaki kent hakkı aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır;

- 1. Güvenlik:** Olabildiğince suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış güvenli bir kent,
- 2. Kirletilmemiş Sağlıklı Çevre:** Hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğal ve doğal kaynakları korunan bir çevre,
- 3. İstihdam:** Yeterli istihdam olanaklarının yaratılarak, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanması,
- 4. Konut:** Gizlilik ve dokunulmazlığının garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stokunun sağlanması,
- 5. Dolaşım:** Toplu ulaşım, özel arabalar, yayalar ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu düzenin sağlanması,
- 6. Sağlık:** Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması,

Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (1996), Avrupa Kentsel Şartı, çev. Z. YENER;K. ARAPKİRLİOĞLU, Yayın No: 10, Ankara.

7. Spor ve Dinlenme: Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun her birey için spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sağlanması,

8. Kültür: değişik kültürel ve yaratıcı faaliyetlere erişim ve katılım,

9. Kültürler arası Kaynaşma: Geçmişten günümüze farklı kültürel ve etnik yapıları barındıran toplulukların barış içinde yaşamlarının sağlanması,

10. Kaliteli Mimari ve Fiziksel Çevre: Tarihi yapı mirasının duyarlı biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla uyumlu ve güzel fiziksel mekanların yaratılması,

11. İşlevlerin Uyumu: Yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbiriyle ilintili olmasının sağlanması,

12. Katılım: Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması,

13. Ekonomik Kalkınma: Yerel yönetimlerin doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması,

14. Sürdürülebilir Kalkınma: Yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevre korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanması,

15. Mal ve Hizmetler: Erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetimler, özel sektör ya da her ikisinin ortaklığıyla sağlanması,

16. Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar: Yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil biçimde yaşayanların yararı gözetilerek korunması ve yönetimi,

17. Kişisel Bütünlük: Bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması,

18. Belediyeler Arası İşbirliği: Kişilerin kentle ya da uluslararası ilişkilerine doğrudan katılma konusunda özgür olmaları ve özendirilmeleri,

19. Finansal Yapı ve Mekanizmalar: Bu deklarasyonda tanımlanan hakların sağlanması için gerekli mali kaynakları bulma konusunda yerel yönetimlerin yetkili kılınması,

20. Eşitlik: Yerel yönetimlerin; tüm bu hakları bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayrım gözetmeden, fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan; eşit olarak sunulmasını sağlamakta yükümlü olmasıdır.

Geniş bir kentli hakları çerçevesi çizen Avrupa Kentsel Şartı-I, hakların ekolojik denge, toplumsal ve fiziksel altyapı, barınma, çalışma, kültürel miras, yönetime katılım, bilgilenme gibi kentsel yaşamın her alanında gözetilmesi amacını taşımakta ve şu ihtiyaçların gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır. (Akkoyunlu, 2008:8-9)

- insan haklarının yaşama geçirildiği bir kentte yaşama hakkı
- kentsel çevre hakkı,
- ödenebilir fiyatlarda sağlıklı konutlarda yaşama hakkı,
- toplumsal altyapı hakkı, -temiz ve sağlıklı içme ve kullanma suyu hakkı
- sağlık hakkı -eşit ve ödenebilir koşullarda toplu taşıma hakkı
- ucuz ve ödenebilir koşullarda ısınma hakkı
- yaya haklarının yaşama geçirildiği kent hakkı
- tüm kentsel hizmetlerden yeterince yararlanma hakkı,
- çalışma ve güvenlik hakkı
- çok kültürlü, bütünleşmiş bir kentte yaşama hakkı,
- tarihsel mirasın ve uyumlu mimari değerlerin varolduğu bir kentsel çevrede yaşama hakkı,
- dengeli bir arazi kullanımının yer aldığı bir kentsel çevrede yaşama hakkı,
- bilgilenme hakkı,
- seçme-seçilme ve yerel otoritelerle işbirliği içerisinde hizmet verebilme hakkı,

- halkın yönetime katılımının özendirildiği bir kentte yaşama hakkı
- tüketici haklarının korunduğu kentte yaşama hakkı
- ucuz ve güvenilir kitle iletişim araçlarına erişme hakkı
- kentsel yöneticileri denetleme ve yargısal başvuru hakları

2. SAHA ARAŞTIRMASI: KENT HAKKI BİLİNİRLİĞİ

2.1. Örneklem Özellikleri

İki Üniversiteden elde edilen örneklem büyüklüğü 400 kişi olarak tespit edilmiştir. Örneklemde her iki üniversite de 200 kişi ile temsil edilmektedir. Rakamın her bir üniversitede aynı tutulmasının nedeni üniversiteler arasında karşılaştırma yapabilmek içindir. Bu örneklem büyüklüğü %95 güvenlik düzeyinde ± 5 güvenlik aralığında (hata payı) araştırmamız için yeterli bir örneklem büyüklüğüdür³

Cevapların analiz için uygunluğu Cronbach Alpha testi ile test edilmiştir. Tüm anket ortalaması 0.811'dir.⁴ Bu da kent

³ <http://www.surveysystem.com/sscalc.htm> adresinde örneklem büyüklüğünü belirlemek için çok kullanışlı bir program yer almaktadır. Örneklem büyüklüğünü belirlemek için ise
$$SS = \frac{Z^2 * (p) * (1 - p)}{c^2}$$
 formülü kullanılmaktadır. Burada Z, Z-

değerini göstermektedir (örneğin burada %95 güvenlik düzeyinde bu değer 1,96'dır). P, tercih seçimi yüzdesini göstermektedir, normal olarak ondalık bir değer alır ve alabileceği en yüksek değer .50'dir. Hata yapmamak için de tüm survey araştırmalarında bu rakam kabul edilir. C, güvenlik aralığı göstermektedir ve yine normal olarak ondalık bir değer alır (örneğin burada ± 5 , yani .05'tir).

⁴ Sosyal araştırmalarda bilgi, tutum ve davranışları ölçmek üzere düzenlenen soruların birbirleri ile tutarlı ve yakınlık içerisinde olmaları gerekir. Sorulan soruların, incelenen olayı açıklayıcı olması ve birbirleriyle korelasyonu olması gerekir. Böyle olursa ancak incelenen olgunun açıklanması ve anlaşılması kolaylaşır. Bunu belirlemek üzere Cronbach Alfa güvenilirlik analizi yapılır. Cronbach Alfa katsayısı 0 ile 1 arasında değişir. Katsayı 0,40'dan küçük ise ölçek güvenilir değil, 0,40 ile 0,60 arasında ise düşük güvenilirlikte, 0,60 ile 0,80 arası oldukça güvenilir ve 0,80 -1,0 arasında ise yüksek derecede güvenilirdir.

hakkı bilinirliği konusunda sorulan soruların ve test edilen önermelerin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Örneklemin cinsiyet dağılımı normal dağılım olarak gerçekleşmiştir. İki üniversitenin Kamu Yönetimi bölümlerinde de kız öğrenci sayısı erkek öğrencilerden fazla olduğu için örnekleme bu farklılığı gösterecek şekilde oluşmuştur. Gazi Üniversitesi örnekleminde 91 kişi (%45,5) erkek, 109 kişi (%54,5) kız'dır. Kırıkkale Üniversitesi örnekleminde 87 kişi (%43,5) erkek, 113 kişi (%56,5) kız'dır.

2.2. Kent Hakkı Bilinirliği Genel Analiz

Ankette öncelikle kent hakkının genel olarak bilinirliği ölçülmüştür. Deneklere ilk soruda “Kent hakkı kavramını bugüne kadar derslerde, medyada ya da başka bir kaynaktan duyunuz mu ?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Gazi Üniversitesi öğrencilerinin %57’si bu soruda “evet” cevabı verirken Kırıkkale üniversitesinde oran %52’de kalmıştır. “Hayır” cevapları ise Gazi üniversitesinde %43, Kırıkkale Üniversitesinde ise %48 olarak gerçekleşmiştir. Başka bir deyişle her iki üniversitede öğrencilerin %50’sinden fazlası kent hakkı kavramına yabancı değildir.

2.3. Kent Hakkını Doğru Tanımlama

Ankette ikinci olarak genel kabul gören bir kent hakkı tanımı yapılmış ve bu tanımın doğru ya da yanlış olduğu sorulmuştur. Verilen tanım şu şekildedir. “*Kentlilerin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal haklarını kentsel mekânda kullanabilmesi, kent yaşamının gerektirdiği şart ve imkânların kentlilere sağlanmasına kent hakkı denir.*”

Ankete katılan öğrencilerin her iki üniversitede de %90’dan fazlası (Gazi Üniversitesi %97, Kırıkkale Üniversitesi %90) bu soruya “doğru” cevabını vermişlerdir. Üniversiteler arasında soruya “yanlış” cevabı verenler sırasıyla, Gazi Üniversitesi’nde %3 ve Kırıkkale Üniversitesi’nde %10’dur. Soruya verilen cevaplar arasında sınıf farkından kaynaklanan bir değişimin olup olmadığı da incelenmiş; 3. ve 4. sınıf

Ayrıntılı bilgi için Bkz. Rauf Arkan, Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama, Asil Yayın, Ankara, 2007, s. 215.

öğrencilerinin bu soruya cevapları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

2.4. Kent Hakkı İle İlişkili Olgular Konusunda Değerlendirme

Ankette üçüncü olarak kent hakkı ile ilişkili bazı kavram ve olgular arasındaki ilişkiyi değerlendirmeye yönelik sorular sorulmuştur. Sorular doğru/yanlış şeklinde formüle edilmiştir.

Sorulan sorulara verilen cevaplara ilişkin frekans dağılımları aşağıya çıkarılmıştır.

2.4.1. *“İnsanların kentsel yaşam kalitesine yönelik arayışları, insan hakları kapsamında yeni bir hak kategorisi olarak “kent hakkı”nı doğurmuştur. Kapsamındaki hak ve olanaklar bağlamında kent hakkı, doğal olarak kentlilerin “talep etme” hakkını içerir.”*

		3. sınıf	4. sınıf	Toplam	Yüzde
Gazi Ün.	Doğru	91	92	183	91,5
	Yanlış	9	8	17	8,5
Kırıkkale Ün.	Doğru	91	88	179	89,5
	Yanlış	9	12	21	10,5

Ankete katılanların her iki üniversitede yaklaşık %90’lık kısmı bu cümleyi doğru olarak tanımlamıştır. 3. ve 4. sınıfların cevapları arasında belirgin bir farklılık izlenmemektedir.

2.4.2. *“Kentli hakları- kentlilik bilinci arasında doğrudan ilişki vardır.”*

		3. sınıf	4. sınıf	Toplam	Yüzde
Gazi Ün.	Doğru	81	88	169	84,5
	Yanlış	19	12	31	15,5
Kırıkkale Ün.	Doğru	70	66	136	68
	Yanlış	30	34	64	32

Kentli hakları ile kentlilik bilinci arasında doğrudan ilişki kuranların oranı Gazi üniversitesinde %84,5'ken oran Kırıkkale Üniversitesinde %68'e düşmüştür. Sınıf farkı soruya verilen cevaplar arasında fark oluşturmamıştır. Erken bir sonuç olarak bu farklılığın Ankara ve Kırıkkale arasındaki kentleşme farkının soruya verilen cevaplara yansması olarak değerlendirilebilir.

2.4.3. “Kentli hakları- kentsel yaşam kalitesi arasında doğrudan ilişki vardır.”

		3. sınıf	4. sınıf	Toplam	Yüzde
Gazi Ün.	Doğru	88	93	181	90,5
	Yanlış	12	7	19	9,5
Kırıkkale Ün.	Doğru	82	81	163	81,5
	Yanlış	18	19	37	18,5

Kentli hakları ile kentsel yaşam kalitesi arasında doğrudan ilişki kuranların oranı Gazi Üniversitesi'nde %90,5 Kırıkkale Üniversitesi'nde %81,5'dir. Sınıflar arasında belirgin bir fark olmamakla birlikte yine iki üniversite arasında %10'a yakın doğru ve yanlış cevaplar arasında fark olduğu görülmektedir.

2.4.4. “Kentli hakları- katılım arasında doğrudan ilişki vardır.”

		3. sınıf	4. sınıf	Toplam	Yüzde
Gazi Ün.	Doğru	79	91	170	85
	Yanlış	21	9	30	15
Kırıkkale Ün.	Doğru	63	74	137	68,5
	Yanlış	37	26	63	31,5

Kentli hakları ile katılım arasında doğrudan ilişki kuranların oranı Gazi Üniversitesi'nde %85 Kırıkkale Üniversitesi'nde %68,5'dir. İki üniversite arasındaki fark burada da dikkat çekmektedir. Öte yandan sınıflar arasında belirgin olmasa da bir farklılık olduğu ortaya çıkmaktadır. Her iki

üniversitenin 4. Sınıflarında da bu cümleye doğru cevabı verenler, kendi örneklemini içinde yaklaşık %56'yı oluştururken 3. Sınıflarda doğru cevabını verenler %44'lerde kalmaktadır.

2.4.5. “Kentli hakları- yerel demokrasi arasında doğrudan ilişki vardır.”

		3. sınıf	4. sınıf	Toplam	Yüzde
Gazi Ün.	Doğru	84	93	177	88,5
	Yanlış	15	7	22	11
Kırıkkale Ün.	Doğru	71	70	141	70,5
	Yanlış	29	30	59	29,5

Kentli hakları ile yerel demokrasi arasında doğrudan ilişki kuranların oranı Gazi Üniversitesi'nde %88,5 Kırıkkale Üniversitesi'nde %70,5'dir. Sınıflar arasında belirgin bir fark olmamakla birlikte yine iki üniversite arasında %18 doğru ve yanlış cevaplar arasında fark olduğu görülmektedir.

2.5. Kent Hakkı Kapsamında Değerlendirilebilecek Olanaklara İlişkin Değerlendirmeler

Ankette Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nda sıralanan 20 başlık halindeki kentsel olanakların hangilerinin ya da ne kadarının öğrenciler tarafından kent hakkı başlığı altında değerlendirilebileceği görülmek istenmiştir. Deklarasyonda sıralanan 20 başlıktan 15 tanesi seçilerek hangisi ya da hangilerinin kent hakkı kapsamında değerlendirilebileceği sorulmuştur.

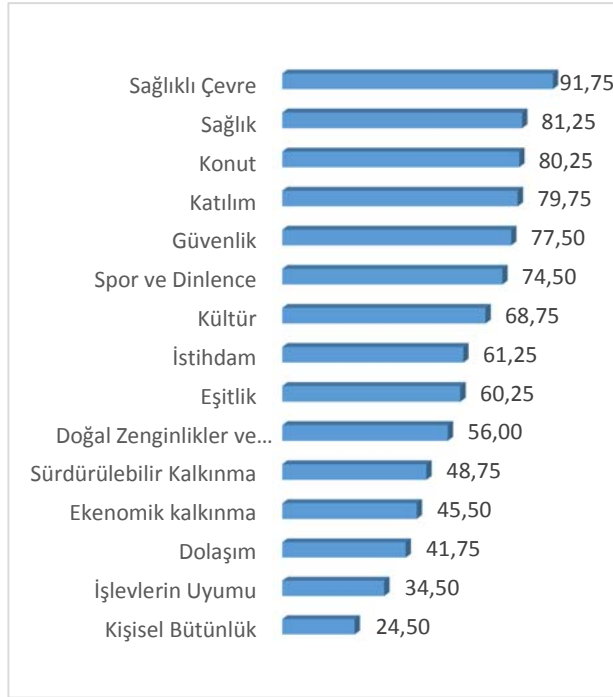
Aşağıda bu soruya verilen cevapların dağılımı grafik olarak sunulmuştur. Ankete katılan öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde kent hakkı kavramı konusunda bir fikre sahip olmaktan çok kamu yönetimi bölümündeki derslerinden edinilen genel bilgiler ışığında cevap verdikleri dikkati çekmektedir. Gerçekten de sağlıklı çevre, konut, katılım, güvenlik, spor ve dinlence, kültür, istihdam, eşitlik gibi başlıklar %50'nin üzerinde kent hakkıyla ilişkili olgular olarak değerlendirilirken, kişisel bütünlük, işlevlerin uyumu, dolaşım gibi başlıkların kent hakkıyla bağlantısını

kuranların oranı %40'ların altında kalmaktadır. Bu durum büyük oranda bu başlıkları kent hakkıyla ilişkilendirememekten çok kent olgusuyla ilişkilendirememekten kaynaklanmaktadır.

Ayrıca ankette verilen 15 başlığın tümünü kent hakkıyla ilişkili olarak değerlendirenlerin oranı da ilgi çekicidir. Ankete katılan 400 öğrencinin yalnızca 26 tanesi tüm başlıkları işaretlemiştir. Başka bir deyişle Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonundan alınan 15 başlığın tümünü kent hakkı kapsamında değerlendirenlerin oranı yalnızca %6,5'dir.

Bu soruda üniversite ve sınıf farkları da değerlendirilmiş ama iki farklı üniversite arasında da, sınıf farkları arasında da belirgin bir fark izlenmemiştir. Her iki karşılaştırma düzeyinde de en yüksek fark %7'leri geçmemiştir.

Grafik. 1. Kentsel Olanaklar Kent Hakkı İlişkisi

2.6. Kent Hakkının Pratiğe Aktarılmasını Sağlayan Mevzuatın Bilinirliği

Ankette son olarak kent hakkına ilişkin hükümlere doğrudan ya da dolaylı olarak yer veren Türk Hukuku içindeki mevzuatın bir kısmına yönelik değerlendirme yer almıştır. Anket sorusu “*Aşağıda bulunan hangi kanunlarda kent hakkının pratiğe aktarılmasını sağlayan maddeler bulunmaktadır ?*” şeklinde formüle edilmiştir.

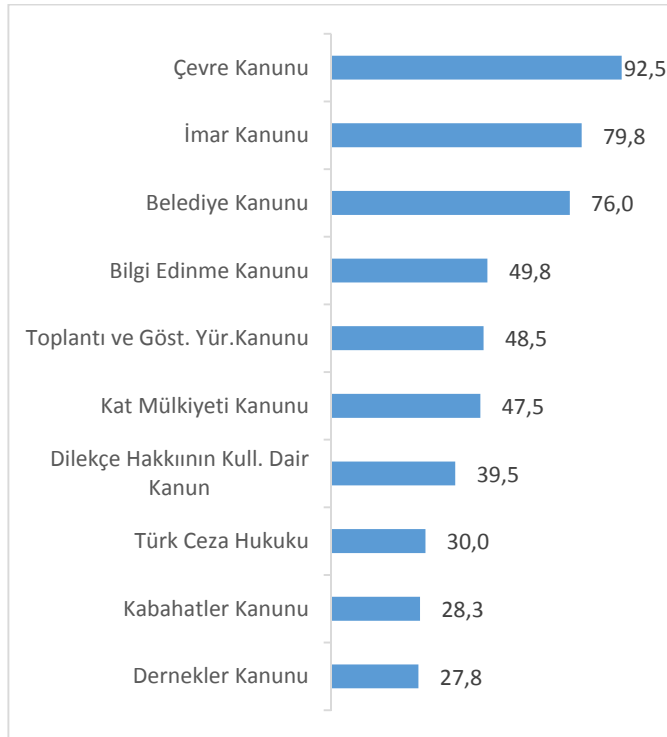
Aşağıda bu soruya verilen cevapların dağılımı grafik olarak sunulmuştur. Ankete katılan öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde yine kent, yerel yönetim, çevre sorunları gibi derslerdeki temel bilgiler ışığında soruyu cevaplandırdıkları görülmektedir. Ancak bu soruda dikkati çeken husus ankete katılan öğrencilerin kent hakkı konusunu büyük oranda Çevre ile ilgili bir konu olarak gördükleridir. Bu soruda 400 kişilik örneklemin %92,5’i Çevre Kanunu’nu kent hakkının pratiğe aktarılmasını sağlayan mevzuat olarak tanımlamıştır.

Bu noktada sınıflar arasında da belirgin bir farklılık oluşmaktadır. Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü öğrencileri arasında 3. Sınıflar arasında bu seçeneği işaretleyenlerin oranı 4. Sınıf öğrencilerinden %40 daha fazladır. Kırıkkale Üniversitesinde ise tam tersine Çevre Kanunu seçeneğini işaretleyenler arasında 4. sınıf öğrencileri 3. sınıf öğrencilerinden %35 daha fazladır. Bu sonucun en büyük sebebi Gazi Üniversitesi ders programında “Çevre Sorunları” adındaki dersin 3. sınıf programında, Kırıkkale Üniversitesi ders programında “Çevresel Politikalar” adındaki dersin 4. sınıf programında okutuluyor olmasıdır. Başka bir deyişle doğrudan çevre konusuyla ilgili dersleri alan öğrencilerin kent hakkı konusunda daha fazla bilgili oldukları söylenebilir.

Aynı başlık altında kent hakkının pratiğe aktarılmasını sağlayan mevzuat arasında ikinci derecede İmar Kanunu, üçüncü derecede de Belediye Kanunu seçenekleri öne çıkmaktadır. Dernekler Kanunu, Kabahatler Kanunu, Türk Ceza Hukuku, Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun, Kat Mülkiyeti Kanunu ile Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu gibi mevzuatlar öğrencilerin yaklaşık olarak yarısı tarafından kent hakkıyla ilgili görülmeyle işaretlenmemiştir.

Ayrıca ankette verilen 10 ayrı mevzuatın tümünü kent hakkıyla ilişkili olarak değerlendirenlerin oranı da tespit edilmiştir. Ankete katılan 400 öğrencinin yalnızca 18 tanesi tüm başlıkları işaretlemiştir. Başka bir deyişle seçenekler arasında yer alan ve hepsi kent hakkının pratiğe aktarılmasıyla ilgili mevzuatların tümünün konuyla bağlantısını kurabilenlerin oranı yalnızca %4,5’dir.

Grafik. 2. Kent Hakkının Pratiğe Aktarılmasını Sağlayan Mevzuat

SONUÇ

Kent hakkı akademik literatüre 1970’li yıllarda girmiş olmasına rağmen, 1992 yılında yayınlanan Avrupa Kentsel Şartı-I’e kadar araştırmacıların üzerinde yoğun çalıştığı alanlardan biri olmamıştır. Hakkın Türk akademik literatürüne girişi de son yıllarda olmuştur. Oysa kentliler ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal pek çok hakka sahiptirler. Bu hakların kentsel mekanda kullanılabilmesi, kent yaşamının sahip olması gereken şart ve imkanların kentlilere sağlanması kent hakkının tanınırlığıyla ve bilinirliğiyle yakından ilgilidir.

Bu çalışmada bu hak konusunda temel düzeyde de olsa bilgi sahibi olması gerektiğini düşünülebilecek Kamu Yönetimi bölümü öğrencilerinin, konuya ilişkin bilgileri üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır.

400 kişilik bir örnekleme iki farklı üniversitenin öğrencileriyle yapılan çalışmanın ortaya koyduğu ilk bulgu, Kamu Yönetimi bölümü öğrencilerinin temel düzeyde de olsa bu hakka ait bilgilere sahip olduğu şeklindedir.

Kent hakkı ile ilişkili olgular perspektifinden yapılan bir analiz, öğrencilerin kent hakkı ile kentlilik bilinci, kentsel yaşam kalitesi, katılım ve yerel demokrasi arasında bir yakınlık/ilişki gördüklerini ortaya koymuştur. Bu başlıklar çerçevesinde yapılan cross-sectional analizler iki farklı üniversitenin öğrencileri arasında %10 civarında cevaplar arasında sapma olduğunu göstermiştir. Hemen hemen tüm cümlelerde Gazi Üniversitesi öğrencilerinin verdikleri “doğru” cevabı Kırıkkale Üniversitesi öğrencilerinin verdiği “doğru” cevaplarından daha fazla olmaktadır. Bu sonucun arkaplanında Gazi Üniversitesi öğrencilerinin yaşadıkları şehrin kentleşme düzeyi ve büyük şehirde yaşamının kentleşme düzeyine etkisinden kaynaklanan sebepler olduğu söylenebilir de, bu araştırmanın sınırlılıkları çerçevesinde bu tez çok iddialı olacaktır.

Nitekim bir sonraki soruda kent hakkı kapsamında değerlendirilebilecek olanaklara ilişkin bilinirlik test edilmiş ve bu testin sonuçları iki üniversite arasında bir fark göstermemiştir.

Araştırmada en son kent hakkının pratiğe aktarılmasını sağlayan mevzuatın bilinirliğine yönelik bir soru yer almıştır. Bu soruda da iki farklı üniversite öğrencilerinin tercihleri arasında

belirgin bir farklılık oluşmamıştır. Ancak bu soruda kent hakkına yönelik mevzuat tercihleri yapılırken Çevre Kanunu belirgin bir şekilde diğer mevzuattan üstte çıkmıştır. Bu durumun sebebi araştırıldığında, kent hakkı konusunun büyük oranda çevre ile ilgili bir konu olarak değerlendirildiği ve bu alana yönelik derslerin verildiği sınıflarda bu cevabın yoğunlaştığı izlenmiştir.

Genel olarak yapılacak bir değerlendirme Kamu Yönetimi eğitimi alan öğrencilerin kent hakkına yabancı olmadığını ama ağırlıklı olarak çevre sorunları ya da çevre politikaları gibi dersler çerçevesinde bu bilginin oluştuğunu söyleyebilmek mümkündür. Oysa daha önce de belirtildiği gibi bu hak temel haklar kategorisi içinde sayılmaktadır. Çevre kanunu dışında başta yerel yönetimlerle ilgili kanunlar olmak üzere Türk hukuk sisteminin pek çok temel kanunuyla yakından ilgili bir konudur. Konuyla ilgili akademisyenlerin Temel Hak ve Hürriyetler; Ceza Hukuku, Yerel Yönetim gibi bölüm temel derslerinde de bu konuya başlık ayırmalarının yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKKOYUNLU ERTAN, Kıvılcım, “Kentli Hakları Ve Kente Karşı Suç Bağlamında Kentli Etiği”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE) Bahar 2008, Sayı 20, ss.2-22.
- AKKOYUNLU, Kıvılcım; “Sürdürülebilir Kent” Kent Ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine, Der: Ayşegül Mengi, Ankara, İmge Yayınevi, 2007,ss.11-26
- ARIKAN, Rauf, Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama, Asil Yayın, Ankara, 2007.
- BAGÇE, Emre, “Avrupa Kent Hakkı Deklarasyonu Üzerine Düşünceler” Yerel Siyaset, Mayıs,2008
- BAYSAL, Cihan.Uzunçarşılı. “Kent Hakkı”, Türkiye’de Hak Temelli Sivil Toplum Örgütleri, Ed.Ö. GÖKMEN, Odak Ofset Matbaacılık, Ankara,2011
- BRUGMANN, Jeb; Welcome to the Urban Revolution, New York, Bloomsbury Press, 2009
- GERAY, Cevat; “Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler”, Türk İdare Dergisi, S. 421, Aralık 1998, ss.335-336
- HARVEY, David. “The Right To The City”, New Left Review 53, September-October,
- IŞIK, Oğuz; “Kenti Düşünmek, Kent Üzerine Düşünmek”, Toplum ve Bilim, Mayıs- Haziran 1999, Cilt: 14, Sayı: 3
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI MAHALLİ İDARELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Avrupa Kentsel Şartı, çev. Z. YENER, K. ARAPKİRLİOĞLU, Yayın No: 10, Ankara, 1996.
- KARASU, Mithat.Arman, Kente Karşı Suç, Savaş Yayınevi, Ankara,2009
- MUTLU, Ahmet, YÜCEL BATMAZ, Nazlı, Türkiye’de Kent Hakkı, Orion Yayınevi, Ankara, 2013
- ÖKMEN, Mustafa,“Bir İnsan Hakkı Olarak Kent Hakkının Geliştirilmesi ve Yerel Yönetimler” Yerel ve Kentsel Politikalar, Ed.: M.A. Çukurçayır ve A. Tekel, Çizgi Kitabevi, Konya, 2003.

- SHORT, John Rennie, BREITBACH, Carrie, BUCKMAN, Steven, ESSEX, Jamey; “ From World Cities to Gateway Cities: Extending the boundaries of Globalization Theory”, CITY, Vol: 4, No: 3, 2000, ss.317-340
- SHORT, John, KIM, Yeong, Hyun; Globalization and the City, Longman, 1999
- TEKELİ, İlhan, “Kentsel Haklar”, Der. M. TUNÇAY, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları, İstanbul, 1995
- TUNCAY, Mete, Kentsel Haklar- Karşılaştırmalı Bir Çerçeve Türkiye, İstanbul, 1994
- WIRTH, Louis; “ Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme”, Der: Duru Bülent, Alkan Ayten, 20.Yüz Yıl Kenti, Ankara, İmge Yayınevi, 2002,ss.77-106
- <http://newleftreview.org/II/53/david-harvey-the-right-to-the-city>, 2008, (23.04.2013)
- <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CHARTe/URBAINE&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=COE&BackColorInternet=1EB1E9&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679>, (10.06.2013)
- www.mo.org.tr/UIKDocs/kentselsart1.pdf, (10.06.2013)